

«Ἡ σχέση Ἐκκλησίας καί Ἐπιστημῶν Ὑγείας τήν περίοδο τοῦ κορωνοϊοῦ»

Εἰσήγηση τοῦ π. Ἰωήλ Ποδαροπούλου στήν Ε' Γενική Ἱερατική Σύναξη τῆς Ἱ.Μ.Δ.

Τρίτη 22 Φεβρουαρίου 2022

Σεβασμιώτατε,

σεβαστοί πατέρες,

Μέ δέος στέκομαι σήμερα ἀπέναντί σας ἀνταποκρινόμενος ἀπό ὑπακοή στήν ἐπιθυμία τοῦ Ἐπισκόπου μας νά παρουσιάσω μερικές πτυχές τοῦ θέματος τῆς σχέσης Ἐκκλησίας καί Ἐπιστημῶν Ὑγείας τήν περίοδο τοῦ κορωνοϊοῦ. Ὡς γνωστόν, τόν περασμένο Ἰούνιο στήν καθιερωμένη ἐτήσια ἐπιτελική σύσκεψη γιά τήν προετοιμασία τῆς νέας ἱεραποστολικῆς χρονιάς, κατόπιν προτάσεως τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Μητροπόλεώς μας, σχηματίστηκαν ὀκτώ ομάδες συμπροβληματισμοῦ μέ ποικίλους θεματικούς ἄξονες, μέ στόχο νά προετοιμάσουν τήν συζήτηση «Ἐκκλησία καί Πανδημία» καί τήν ἐπικαιροποίηση τῆς ποιμαντικῆς μας κατεύθυνσης¹.

Στήν ομάδα πού τιτλοφορεῖται ὡς «Ἐκκλησία-ἐπιστῆμες ὑγείας-COVID-19» συμμετεῖχαν προθύμως οἱ π. Ἀλέξιος Ἀλεξόπουλος, π. Βαρνάβας Σαράτσης, π. Ἀμφιλόχιος Μήλτος, π. Χαρίλαος Παπαγεωργίου, π. Θεόδωρος Παπασακελλαρίου, π. Κωνσταντῖνος Κωστήμπας, π. Βασίλειος Ἀδάμ, π. Νικόλαος Γονιδάκης, π. Μιχαήλ Παπανικολάου, π. Γεώργιος Ἀθανασίου καί ὁ ὁμίλων ὡς συντονιστής, ἄν καί εἰλικρινῶς πιστεύω ὅτι ὑπῆρχαν ἀξιώτεροι καί ἰκανώτεροι νά ἀναλάβουν τήν συγκεκριμένη διακονία καί τήν σημερινή ὁμιλία. Στήν πολύωρη συνάντησή μας εἶχαμε τήν εὐκαιρία νά ἐκφράσουμε ἐλεύθερα καί νά συζητήσουμε τήν μέχρι τότε ἐμπειρία μας ἀπό τήν παρουσία τῆς λοιμικῆς νόσου, τούς προβληματισμούς μας σχετικά μέ τήν διαχείρισή της ἀπό εἰδικούς καί μή, τήν στάση τῆς Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν ἐπιστημῶν ὑγείας, ἀλλά καί τῶν διαφόρων ἐπιστημόνων ἔναντι τῶν Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας μας καί τῶν πιστῶν Της. Ἐκ μέρους ὅλων τῶν συμμετασχόντων θά ἤθελα νά ἐκφράσω θερμές εὐχαριστίες πρὸς τόν Σεβασμιώτατο καί τόν π. Δαμασκηνό γιά τήν εὐκαιρία πού μᾶς ἔδωσαν καί πού ἐκ τῶν ὑστέρων ἀντιληφθήκαμε πόσο σημαντική καί ἀπαραίτητη ἦταν, εἰδικά μέτα ἀπό πολύμηνη ἐπιβεβλημένη ἀποστέρηση τῆς κατά πρόσωπον ἐπικοινωνίας μας.

Τά ὅσα συζητήθηκαν δέν εἶναι εὐκολο νά μεταφερθοῦν ἐξ ὀλοκλήρου στή σημερινή εἰσήγηση, ἄλλωστε δέν εἶναι αὐτός ὁ πρωτεύων στόχος τῶν φετινῶν ἱερατικῶν μας συνάξεων. Θά ἀποτελέσουν ὁμως τήν βάση πάνω στήν ὁποία θά ἀναπτύξουμε

¹ Ἐγκύκλιο Σημείωμα Ἱ.Μ.Δ, Ἀρ. Πρωτ. 529-1/7/2021

σήμερα ἐν συντομία κάποιες σκέψεις, οἱ ὁποῖες μέ τήν σειρά τους εὐελπιστοῦμε νά δώσουν ἔναυσμα στόν διάλογο πού θά ἀκολουθήσει. Φυσικά εἶναι ἀδύνατον νά μήν εἰσέλθουμε ἀκροθιγῶς σέ θέματα, μέ τά ὁποῖα ἀσχολήθηκαν ἐκτενέστερα ἄλλες ὁμάδες, ἀφοῦ ὁ βασικός ἄξονας «Ἐκκλησία καί Πανδημία» εἶναι κοινός καί τά θεματικά πλαίσια ἐκ τῶν πραγμάτων ἀλληλοπεριχωροῦνται.

Ἡ ἀρχή τῆς πανδημίας

Τό Μάρτιο τοῦ 2020 καί ἀφοῦ εἶχε προηγηθεῖ ἔντονη ἀνησυχία γιά τόν ἄγνωστο ἴο πού ἐξαπλωνόταν ταχύτατα παγκοσμίως, βρεθήκαμε μπροστά σέ πρωτόγνωρες καταστάσεις καί μέχρι πρότινος ἀδιανόητες συνθήκες καθημερινῆς ζωῆς. Πιό συγκεκριμένα γιά τά πιστά μέλη τῆς Ἐκκλησίας στήν γενικότερη ἀνασφάλεια καί τόν διάχυτο φόβο ἤλθε νά προστεθεῖ ἡ ὀλική στέρηση τῆς συμμετοχῆς στίς ἱερές Ἀκολουθίες καί μάλιστα ἐν μέσῳ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Ἀποκορύφωμα τῆς τραγικότητας κατάστασης στήν ὁποία τελικά περιήλθαμε ἦταν ἡ ἀπουσία μετοχῆς στό Μυστήριον τῶν Μυστηρίων γιά ἀρκετό καιρό καί ἀκόμη περισσότερο ἡ ἀπαγόρευση τελέσεως καί αὐτῆς ἀκόμη τῆς Θείας Εὐχαριστίας.

Ἀναμφίβολα ἡ κατάσταση ἦταν γιά ὅλους δύσκολη καί ἰδιαίτερα γιά ὅσους εἶχαν τήν μεγάλη εὐθύνη τῶν ἀποφάσεων τόσο ἐκ μέρους τῆς ποιμένουσας Ἐκκλησίας ὅσο καί τοῦ κράτους. Θέλω νά πιστεῦω ὅτι κανένας, ἀπό τούς παρόντες τουλάχιστον, δέν υἱοθετεῖ τήν ἀποψη πῶς ὁ κορωνοϊός προέκυψε παγκοσμίως γιά νά πολεμηθεῖ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ὁ σεπτός Οἰκουμενικός μας Πατριάρχης ἐγκαίρως διευκρίνισε ὅτι ἐν προκειμένῳ «δέν κινδυνεύει ἡ πίστη, ἀλλά οἱ πιστοί»². Σίγουρα ὅμως ἡ πανδημία ἔδωσε μία ἀκόμη ἀφορμή ἔντονης καί λυσσαλέας πολεμικῆς τῆς πίστεως τῶν ἀνθρώπων, κυρίως ἀπό κάποιους συγκεκριμένους ἐπιστήμονες, βασιζόμενους περισσότερο σέ ἰδεολογικές τους ἀγκυλώσεις καί λιγώτερο σέ ἐπιστημονικά δεδομένα³. Ἀκόμη ἐκφράστηκε ἡ ἀπαίτηση ἀπό θερμούς «ὑποστηρικτές» τῆς δημοκρατίας, πῶς ἡ Ἐκκλησία δέν πρέπει νά ἔχει κανέναν λόγο, ἀκόμη κι ἂν ἡ συζήτηση ἀφορᾷ στή λειτουργία της. Μέ ψυχραιμία ὅμως ἀναρωτιόμαστε: ποιοί ἦταν αὐτοί οἱ «εἰδικοί» καί γιά ποιούς λόγους εἰσηγήθηκαν στήν πολιτεία τόσο αὐστηρά, ἴσως καί ἀντισυνταγματικά μέτρα σχετικά μέ τήν λατρεία; Γιατί ἡ Ἐκκλησία δέν φρόντισε σέ συνεργασία μέ ἐπιστήμονες τοῦ χώρου τῆς υἱείας, πού δόξα τῷ Θεῷ ἀρκετοί εἶναι καί

² Μήνυμα Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, 19 Μαρτίου 2020

³ Ἐνδεικτικά: Ηλ. Μόσιαλος: *Να ἀποφύγουμε τή Θεία Κοινωνία μέχρι νά υπάρξει ἐμβόλιο*, ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ, 03.05.202 (<https://www.naftemporiki.gr/story/1595268/il-mosialos-na-apofugoume-ti-theia-koinonia-mexri-na-uparksei-embolio>)

Ἐνῶ: *Κορωνοϊός - Λινοῦ γιά Θεία Κοινωνία: Δέν υπάρχει μελέτη γιά μετάδοση με σάλιο*, ΕΘΝΟΣ, 13.12.2020 (<https://www.ethnos.gr/greece/article/133124/koronoioslinoygiatheiakoinoniadenyparxeimelethgiametadosh-mesalio>)

πιστά μέλη Της, νά ἐξασφαλίσει ὄχι ειδική, ἀλλά ὅμοια μεταχείριση ἐκ μέρους τῆς πολιτείας; Εἶναι γνωστά καί «χιλιοειπωμένα» τὰ παραδείγματα, ἰδιαίτερα ἀπό τὴν πρώτη φάση τῆς καραντίνης, πού καταδεικνύουν τὴν ἄνιση ἀντιμετώπιση.⁴

Ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης θά τονίσει σέ συνέντευξή του τὸν Μάρτιο τοῦ 2020 ὅτι «...ἡ Ἐκκλησία χωρὶς τὴν Θεία Εὐχαριστία δέν εἶναι πλέον Ἐκκλησία» καί θά προτείνει ὡς λύση ἀνάγκης, πού δύναται νά ἐφαρμοστεῖ χωρὶς νά θέτει σέ κίνδυνο τὴν ὑγειονομικὴ ἀσφάλεια, νά τελεῖται ἡ Λειτουργία ἀπὸ ἕναν ἱερέα καί μερικούς λαϊκούς καί νά μεταδίδεται ἡ Θεία Κοινωνία στοὺς ἀπόντες πιστοὺς. Ἄλλωστε τελεῖται γιὰ νά ζήσει ὁ κόσμος καί «ὑπὲρ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων». Οἱ λίγοι παρόντες ἀντιπροσωπεύουν ἐκείνους πού εἶναι ἀπόντες.⁵ Ἀλλὰ δυστυχῶς τό παραπάνω μέτρο καθυστέρησε πολὺ νά ἐφαρμοστεῖ.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ ἡ γνώμη ὅτι ἡ βραδύτητα δυναμικῆς συνοδικῆς στάσης τῆς ποιμένουσας Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ θέματος, ἐπέφερε τὴν πολυφωνία μεταξύ τῶν Ἱεραρχῶν, πού με τὴν σειρὰ τῆς ὁδήγησε στὴν κατά τό δοκοῦν ἐφαρμογὴ μέτρων καί συστάσεων ἀπὸ κληρικούς καί λαϊκούς. Ἡ σοβαρότερη ἐπίπτωση τῶν ἀνωτέρω ἦταν, καί συνεχίζει δυστυχῶς νά εἶναι, ὁ κλονισμὸς τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ ποιμνίου πρὸς τοὺς ποιμένες του καί ἡ συμβολὴ στὴν ἀνάπτυξη καί διακίνηση συνωμοσιολογιῶν καί ψευδῶν εἰδήσεων. Τόσο βέβαια ἡ Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας ὅσο καί ἡ ποιμαντικὴ κατά τὴν παροῦσα περίοδο, παρουσιάζονται ἀναλυτικότερα σέ ἄλλες ἱερατικὲς Συνάξεις.

Ἐκκλησία καί ἐπιστήμη

Τό μεγάλο ζήτημα πού πρέπει νά μᾶς ἀπασχολήσει ἐδῶ, γιὰ νά κατανοήσουμε βαθύτερα καί τίς αἰτίες πολλῶν προβλημάτων πού ἀνέκυψαν, εἶναι ἡ προσέγγιση τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καί ἀντίστροφα. Ἄν ἐπιχειρήσουμε μίαν ἔρευνα, ἀκόμη καί ἀνάμεσα στοὺς τακτικὰ ἐκκλησιαζομένους πιστοὺς, θά διαπιστώσουμε ὅτι εἶναι εὐρέως διαδεδομένη ἡ ἄποψη περὶ σύγκρουσης Ἐκκλησίας καί ἐπιστήμης. Εἰδικὰ σήμερα γιὰ μεγάλο μέρος τῆς κοινωνίας μας κάθε τοποθέτηση τῆς Ἐκκλησίας εἶναι σκοταδιστικὴ καί ἀναχρονιστικὴ, ἀνεξαρτήτως τεκμηρίωσης, ἀλλὰ καί γιὰ ἕνα σημαντικὸ ἀριθμὸ μελῶν τῆς Ἐκκλησίας κάθε ἐπίκληση σέ ἐπιστημονικὰ δεδομένα προκαλεῖ ἀποστροφή.

---

⁴ Ἐνδεικτικά: *Εργατικὴ Πρωτομαγιά : Συγκέντρωση του ΠΑΜΕ στο Σύνταγμα*

(<https://www.in.gr/2020/05/01/greece/ergatiki-protomagia-syggkentrosi-tou-pame-sto-syntagma/>)

καί: *Πρωτοψάλτη γιὰ συναυλία: Ζήτησε ὁ πρωθυπουργὸς νά περάσουμε ἀπὸ το Μαξιμου*
(<https://www.ethnos.gr/greece/article/102215/protopsalthgiasynayliazhthseoprothypoyrgosnaperasoymeapotomaximoy>)

⁵ Μητρ. Περγάμου Ἰωάννης, «Ἡ Ἐκκλησία χωρὶς τὴν Εὐχαριστία δέν εἶναι πλέον Ἐκκλησία.» *Μία συνέντευξη*, Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, Συλλογικὸς Τόμος: «Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι: Ἡ Ὁρθοδοξία ἐνώπιον τῆς πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ», Ἐκδοτικὴ Δημητριάδος, Βόλος 2020, σελ. 20-28

Ἡ σύγκρουση αὐτή ἔχει τίς ρίζες τῆς στήν θρησκευοποίηση τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τήν ἐφαρμογή κοινῆς μεθοδολογίας στήν ἐπιστήμη καί τήν θεολογία⁶.

Ἡ ἐνιαία αὐτή μεθοδολογία ὅμως βρέθηκε σέ δεινό ἀδιέξοδο στή Δύση μετά τήν κατάρρευση τοῦ σχολαστικισμοῦ καί τή ραγδαία χειραφέτηση τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας. Ἀπεναντίας, ὅπως γνωρίζετε καλῶς, ἡ διπλή μεθοδολογία τῶν ἀνατολικῶν πατέρων δέν ἔρχεται σέ καμία ἀπολύτως σύγκρουση μέ ὅποιαδήποτε ἐξέλιξη τῶν ἐπιστημῶν. Γιατί ἄλλο πράγμα εἶναι ἡ ἔρευνα τῶν κτιστῶν καί ἄλλο ἡ ἐμπειρία τῶν ἀκτίστῶν⁷. Ὁ ἅγιος Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς σημειώνει ὅτι γιά τόν Θεό δέν μπορεῖ κανεὶς νά χρησιμοποιεῖ ἐπιστημονικές ἀποδείξεις, εἶναι πέρα ἀπό τέτοιες ἀποδείξεις, συνεπῶς ὡς πρὸς τήν καθαρῆ ἐπιστημονικῆ μέθοδο μένει ἀναπόδεικτος⁸. Λίγο ἀργότερα, τόν δ' αἰῶνα οἱ Πατέρες, μέ πρῶτο τόν Μέγα Ἀθανάσιο καί μετέπειτα τοὺς Καππαδόκες, ἀντιπαρατέθηκαν στήν κακοδοξία τοῦ Ἀρείου καί τόνισαν τήν ἀναγκαία διάκριση μεταξύ κτιστοῦ καί Ἀκτίστου, ἀναγκαία προϋπόθεση πού παρέβλεπε ὁ Ἄρειος γιά νά ὑποστηρίξει τίς ἀπόψεις του. Ἐφόσον λοιπὸν ὑφίσταται ἡ διάκριση κτιστοῦ-Ἀκτίστου, ἡ ἐπιστήμη ἐρευνᾷ τήν κτιστὴ πραγματικότητα ἢ ὅποια ἔχει χρονικὴ ἀρχὴ καί εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς ἐνέργειας τοῦ Θεοῦ. Ἀντίθετα, ὁ ἄνθρωπος μέ τήν πίστη προσεγγίζει τόν Ἄκτιστο Θεό⁹.

Ἔτσι στή διπλὴ μεθοδολογία θεώρησης τῆς δημιουργίας ἢ μία μέθοδος ἐξετάζει τό ποιὸς δημιούργησε τόν κόσμον καί ἡ ἄλλη τό πῶς δημιουργήθηκε ὁ κόσμος. Μέ τό πρῶτο ἐρώτημα ἀσχολεῖται ἡ ἐπιστήμη τῆς Θεολογίας, ἐνῶ μέ τό δεύτερο οἱ φυσικὲς ἐπιστῆμες. Ἡ διάκριση αὐτὴ ὡστόσο, δέν σημαίνει ὅτι ἐκεῖνος πού προσεγγίζει τό μυστήριον τοῦ Δημιουργοῦ πρέπει νά ἀγνοεῖ ἢ νά ὑποτιμᾷ τό θαῦμα τῆς δημιουργίας. Ὁ Θεολόγος στέκεται μέ σεβασμὸ καί εὐλικρινές ἐνδιαφέρον μπροστὰ στή φύση. Γιά τόν Μ. Βασίλειο δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος κόσμου εἶναι ὁ ἀναρχος τριαδικὸς Θεός, ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ ἀπὸ ἀγάπη καί τήν ἐλεύθερη βούλησή του τόν κόσμον “ἐκ τοῦ μὴ ὄντος”. Ὁ Θεός μέ τό πρόσταγμα του δημιουργεῖ τό σύμπαν **ἐναποθέτοντας σέ αὐτό τὴ δύναμη γιά τὴν περαιτέρω ἐξέλιξή του μέσω τῶν φυσικῶν νόμων**.¹⁰

Δοξάζουμε τόν Θεόν πού ἀνά τοὺς αἰῶνες ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία, παρὰ τὰ ὅσα συχνὰ ἀδαῶς Τῆς καταλογίζουν, διατήρησε τήν πατερικὴ παράδοση καί προσέγγισε τήν

⁶ Γ.Μαντζαρίδη, *Ὅριζοντες Ἐλευθερίας*, Ἰ.Μ. Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὅρος 2020, σελ. 26.

⁷ Ν. Ματσούκα, *Δογματικὴ καί Συμβολικὴ Θεολογία Α'*, Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1985, σελ.172 .

⁸ Κλήμεντος Ἀλεξανδρείας, *Στρωματεῖς Δ*, PG 8, 1365A: «Ὁ μὲν οὖν Θεός ἀναπόδεικτος ὢν, οὐκ ἔστιν ἐπιστημονικός».

⁹ Ἀρχιμ. Θεόφιλος Λεμοντζής, *Πίστη, ἐπιστήμη καὶ ἐμπειρία στὴ ὀρθόδοξη θεολογικὴ παράδοση*, 2021, (https://www.pemptousia.gr/2021/08/pisti-epistimi-ke-empiria-sti-orthodoxi-theologiki-paradosi/#_ftn5)

¹⁰ Νικολάου Γ.Κόιου, *ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΓΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟ*, 2014 (<https://enromiosini.gr/arthrografia/%CE%B1%CE%BD%CE%B8%CF%81%CF%89%CF%80%CE%BF%CF%83-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CE%BC%CE%B5%CE%B3/>)

έπιστήμη μέ αυτό τό πνεῦμα. Ἐλπίζουμε βέβαια καί τά σημερινά μέλη της μέ αυτή τήν ὀπτική νά συνεχίσουν νά διαλέγονται μέ τόν ἐπιστημονικό χῶρο, ὥστε νά μήν κατηγορηθεῖ ἀπό τούς ἱστορικούς τοῦ μέλλοντος γιά τήν στάση της σέ κρίσιμες περιόδους, ὅπως ἡ Δυτική Ἐκκλησία γιά τό παρελθόν της.

«Ἔργο τῆς θεολογίας σέ κάθε ἐποχή δέν εἶναι νά ἐπιστρέφει ἀπλῶς στήν θεολογία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε νά λύνει τά προβλήματα τῆς ἐποχῆς της μέ τίς λύσεις πού ἔδωσαν ἐκεῖνοι στά προβλήματα τῆς δικῆς τους ἐποχῆς. Ἔργο τῆς θεολογίας εἶναι νά προσεγγίζει, νά προσλαμβάνει καί νά ἀντιμετωπίζει τά προβλήματα κάθε ἐποχῆς μέσα στήν γενικότερη προοπτική της προσφέροντας τήν δική της λύση μέ τήν ἀναγωγή τους στήν ἀκτιστή ἀποκάλυψη. Χωρίς τήν ἀναγωγή αὐτή κάθε ἀνθρώπινη ἐπιτυχία ἀποδεικνύεται ἐφήμερη καί συμβατική», θά ἐπισημάνει ὁ Καθηγητής Γεώργιος Ματζαρίδης.¹¹

Ἔχοντας ὅλα αὐτά κατά νοῦ βρισκόμαστε πρό ἐκπλήξεως ἀκούγοντας ἀλλόκοτες θεωρίες ἐρμηνείας τῶν συγχρόνων ἱατρικῶν δεδομένων ἀπό μέλη τῆς Ἐκκλησίας, τά ὅποια συνήθως δέν ἔχουν οὐδεμία σχέση μέ τόν χῶρο τῶν ἐπιστημῶν ὑγείας. Κληρικοί, μοναχοί καί λαϊκοί εἶναι ξαφνικά σέ θέση νά ἀξιολογοῦν καλύτερα ἀπό κάθε ἄλλο ἐπιστήμονα τήν ὑπαρξη κινδύνου, τήν ἐγκυρότητα τῶν πορισμάτων τῆς ἀρμόδιας ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς, τήν ὀρθότητα τῶν κρατικῶν ἀποφάσεων καί τήν ἀποτελεσματικότητα τῶν διαφόρων ὑγειονομικῶν μέτρων. Παράλληλα μερικοί ἐξ αὐτῶν, χωρίς καμία θεολογική βάση, μέ ἀλάθητη βεβαιότητα ἔχουν ἀποφασίσει καί ἐξαγγέλουν πού καί πότε ΔΕΝ μεταδίδεται ὁ ἴος, ποιά μέτρα ἐπιτρέπεται νά ἐφαρμοστοῦν στούς Ναούς καί ποιά συνιστοῦν ἀσέβεια, προδοσία καί πλάνη.

Πρός Θεοῦ, δέν ὑποστηρίζουμε ὅτι τό πρόβλημα τῆς συνωμοσιολογίας καί τῶν fake news πηγάζει ἀπό τούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε φυσικά ἀποτελεῖ ἀποκλειστικό ἑλληνικό προνόμιο. Ἄς μήν γελιόμαστε ὅμως! Ὑπάρχει καί συντηρεῖται. Τά σχόλια κάτω ἀπό τά ἐκκλησιαστικά δελτία τύπου αὐτῆς τῆς περιόδου, οἱ δημοσιεύσεις στά διάφορα κανάλια τοῦ YouTube καί οἱ ἀναρτήσεις στά μέσα κοινωνικῆς δικτύωσης ἀνθρώπων πού φαίνεται νά ἔχουν τουλάχιστον ὑποψία σχέσεως μέ τήν Ἐκκλησία, εἶναι δηλωτικά καί τοῦ μεγέθους τοῦ προβλήματος, ἀλλά καί τοῦ ἐπιπέδου τῶν συντακτῶν τους. Φυσικά, ὡς σκεπτόμενοι καί ἐλεύθεροι ἄνθρωποι καί ὡς πολίτες τῆς κοινωνίας, τά μέλη τῆς Ἐκκλησίας ἔχουν καί ὀφείλουν νά ἔχουν κρίση καί ἀποψη, βασιζόμενοι ὅμως σέ ἔγκυρες καί τεκμηριωμένες πηγές πληροφόρησης. Βέβαια στίς μέρες μας, πού ὁ κυκεῶνας τῶν πληροφοριῶν κατακλύζει μέ ἀπίστευτη εὐκολία τόν κάθε ἄνθρωπο, ἡ διάκριση ἔγκυρων καί μή φαντάζει ἀκατόρθωτη.

Ἀπό τήν ἄλλη πλευρά μερικοί ἐπιστήμονες καί πολιτικοί, μέ τό πρόσχημα τοῦ ἐνδιαφέροντός τους γιά τήν ὑγεία εἴτε τῶν πιστῶν, εἴτε τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου,

---

¹¹ Γ.Μαντζαρίδης, *Ὅριζοντες Ἐλευθερίας*, Ἰ.Μ. Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὄρος 2020, σελ. 30.

ἀποφαίνονται για ἐκκλησιολογικά ζητήματα, πολλοί ἐξ αὐτῶν ἄνευ στοιχειωδῶν γνώσεων καί ἐμπειρίας για τό τί πραγματικά εἶναι ἡ Ἐκκλησία, για τό πῶς πρέπει νά λειτουργεῖ καί μέ ποιό τρόπο συμμετέχουν οἱ πιστοί στίς τελετές καί στά Μυστήριά της¹². Ἀφήνω ἀσχολίαστη τήν στάση καί, ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ὁ ὄρος, «τό παιχνίδι» τῶν δημοσιογράφων καί τῶν μέσων κοινωνικῆς ἐνημερώσεως στό ὅλο ζήτημα, γιατί ἐκφεύγει τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς σημερινῆς εἰσήγησης. Ἦταν ὅμως πολλές φορές κωμικοτραγική τόσο ἀπό ἐκκλησιαστικῆς ἀπόψεως ὅσο καί ἀπό ἐπιστημονικῆς. Πάντως δέν ὑπῆρξαν λίγες οἱ περιπτώσεις κατά τίς ὁποῖες κατηγορηθήκαμε οἱ Χριστιανοί ἀπό εἰδικούς καί μή, μετά βεβαιότητος ὡς ὑπαίτιοι για τήν ἐπερχόμενη ἔξαρση κρουσμάτων, λόγω τῆς ἔστω καί μέ περιορισμούς συμμετοχῆς μας στή Λατρεία¹³. Μάλιστα για τήν στήριξη τῶν κατηγοριῶν ἀντί ἐπιστημονικῶν δεδομένων ἐπιστρατεύτηκε συχνά καί ἐσκεμμένα παραποιημένο ὀπτικοακουστικό ὑλικό¹⁴. Ἀσχέτως ἂν τό ἀποτέλεσμα, σὺν Θεῷ, διέψευσε τούς κατήγορους καί τήν «μαθηματική ἀκρίβεια» τῶν προβλέψεων τους οἱ Χριστιανοί θά συνεχίσουν νά ἀποτελοῦν ἐξιλαστήρια θύματα, εἰδικά σέ κρίσιμες περιόδους.

Ἡ ἐνίστε χρονίζουσα ἢ ἄνευρη ἀπάντηση τῆς Ἐκκλησίας στά παραπάνω, μπορεῖ νά ὑποκρύπτει θέμα τακτικῆς, ἀλλά συχνά ἐπιφέρει, πέραν τῆς παραφιλολογίας πού καλλιεργεῖται στήν εὐρύτερη κοινωνία¹⁵, τήν ἀγανάκτηση τῶν μελῶν τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί τήν υἰοθέτηση τάσεων φυγῆς πρὸς τά ἄκρα¹⁶.

Μέτρα προστασίας τῆς δημόσιας υγείας

Ἡ Διαρκῆς Ἱερά Σύνοδος, συμβουλευομένη ἐπιστήμονες τοῦ ἱατρικοῦ χώρου, ἐγκαίρως ἀποστέλλει πρὸς τό ποιμνιο ἐνημερωτικές ἐγκυκλίους μέ πληροφορίες για τήν ἀσθένεια καί προτροπές για τήρηση μέτρων μέ σκοπό τήν ἀποφυγή διάδοσῆς της ἐντός τῶν Ἱερῶν Ναῶν. Ταυτόχρονα ἢ συχνή ἐνημέρωση τῶν πολιτῶν, για τήν πορεία τῆς

---

¹² Ἐνδεικτικά: Μητσοτάκης: Τα θρησκευτικά καθήκοντα νά προσαρμοστούν στην πραγματικότητα, Ἐφημερίδα Καθημερινή 11.03.2020, (<https://www.kathimerini.gr/politics/1068690/mitsotakis-ta-thriskytika-kathikonta-na-prosarmostoy-n-stin-pragmatikotita/>)

¹³ Ἐνδεικτικά: *Ἐντείνεται ἡ ἀνησυχία για ἔξαρση του ιού*, Καθημερινή 07.01.2021, “Ὁ Μανώλης Δερμιτζάκης, δήλωσε σοκαρισμένος ἀπό τίς εἰκόνες πού καταγράφηκαν τα Θεοφάνια...Ἀναφερόμενος στα Θεοφάνια, σημείωσε ὅτι «δεν εἶναι θέμα πίστες, εἶναι θέμα καθαρῶν ἐπιστημονικῶν στοιχείων». «Αὐτό πού ἐγινε ὡς γενικότερη δραστηριότητα μέ συνωστισμούς καί συγχρόνως κάποιιο ἄνθρωποι νά μοιράζονται ἕνα κουταλάκι σημαίνει ὅτι ἀπορρίπτεται θεσμικά ἡ ἐπιστήμη» πρόσθεσε.” (<https://www.kathimerini.gr/society/561218464/m-dermitzakis-me-sokaran-oi-eikones-apo-ta-theofaneia/>)

¹⁴ Ἐνδεικτικά: *Fake news: Βίντεο ἀπό Θεοφάνια του 2015 «ἐπαίξε» ὡς φετινό*, (https://www.alfavita.gr/koinonia/341223_fake-news-binteo-apo-theofania-toy-2015-epaixte-os-fetino/)

¹⁵ Ἐνδεικτικά: *Ἀγγελία θανάτου. Του Δημήτρη Δημητριάδη*, Ἐφημερίδα LIFO, 15.3.2020 (<https://www.lifo.gr/stiles/aggelia-thanatoy-toy-dimitri-dimitriadi/>)

¹⁶ Για περισσότερα: *Θανάσης Ν. Παπαθανασίου, Πανδημία καί Ἐκκλησία*, Ἐφημερίδα ΕΠΟΧΗ, 29.11.2020, (<https://www.epohi.gr/article/37650/pandhmia-kai-ekklhsia>)

πανδημίας, τίς μεθόδους αντιμετώπισής της και τά ισχύοντα μέτρα, από μέλη της αρμόδιας επιστημονικής επιτροπής και τών Υπουργείων Υγείας και Προστασίας του Πολίτη προσπαθεί νά περιορίσει τήν διασπορά του ιού.

Γιά νά είμαστε αντικειμενικοί εἶναι ἀπαραίτητο νά θυμηθοῦμε πώς ὅλο αὐτό τό διάστημα πολλές φορές οἱ γνῶμες τῶν «ειδικῶν» ἐπιστημόνων ἀναφορικά μέ θέματα διαχείρισης καί μέσων αντιμετώπισης τῆς πανδημίας συγκρούονταν. Ἄλλοτε οἱ Κοινές Υπουργικές Ἀποφάσεις (ΚΥΑ) δέν λάμβαναν ὑπ' ὄψιν τίς συστάσεις τῆς «ἐπιτροπῆς τῶν ειδικῶν»¹⁷, ἐνῶ συνέβησαν καί «περιέργες» ἀποπομπές ἢ παραιτήσεις μελῶν τῆς ἐν λόγω ἐπιτροπῆς ἢ ἄλλων σχετικῶν¹⁸. Ἐπίσης, δέν ἦταν λίγες οἱ περιπτώσεις κατὰ τίς ὁποῖες μέτρα πού ἀρχικά εἶχαν μέ περισσῆ σιγουριά ἀπορριφθεῖ, σύντομα εισηγούνταν ὡς ὑποχρεωτικά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ἡ χρήση μάσκας¹⁹. Ὅλα αὐτά σέ συνδυασμό μέ τήν ἐπώδυνη κατάσταση τοῦ ὑποχρεωτικοῦ ἐγκλεισμοῦ εὐνόησαν τήν ἀνάπτυξη καί διακίνηση θεωριῶν συνωμοσίας στό κοινωνικό σύνολο τῆς χώρας μας, ὅπως ἀντιστοίχως συνέβη καί παγκόσμια.

Στή διάδοση τέτοιων θεωριῶν ἐνεπλάκησαν καί ἀρκετά μέλη τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἔφθασαν στό σημεῖο νά ἀναρωτιοῦνται ἂν ὑπάρχει ἢ δέν ὑπάρχει κορωνοϊός, ἂν προέρχεται ἢ ὄχι ἀπό ἐργαστηριακό λάθος, ἂν προέκυψε γιά νά καταπολεμήσει τήν πίστη τῶν ἀνθρώπων, ἂν εἶναι ἢ δέν εἶναι ἐπικίνδυνος καί θανατηφόρος, ἂν τά διάφορα μέτρα ἀποσκοποῦν στήν προστασία μας ἢ στήν ἐκμετάλλευσή μας, ἂν τά μέσα κοινωνικῆς ἐνημέρωσης μεταδίδουν τήν ἀλήθεια ἢ «καλοπληρωμένες» εἰδήσεις καί πολλά ἄλλα.

Μέχρι ἐνός βαθμοῦ ὅλοι αὐτοί οἱ προβληματισμοί μποροῦν νά δικαιολογηθοῦν. Πρέπει ὅμως νά ἀντιληφθοῦμε καί νά παραδεχθοῦμε ἅπαντες, ὅπως καί εἰσαγωγικά ἀναφέραμε, ὅτι ἡ ἐπιστήμη δέν κατέχει τήν πλήρη γνώση τοῦ κτιστοῦ κόσμου. Εἰδικά γιά τόν τόσο ἄγνωστο κορωνοϊό ἀρχικά, ἀλλά καί μέχρι σήμερα, τά ἐπιστημονικά δεδομένα μεταβάλλονται συνεχῶς καί νέα γνώση προστίθεται ἀπό διαρκεῖς ἔρευνες πού

---

¹⁷ Ἐνδεικτικά: Κορωνοϊός : Οἱ διαφωνίες τῆς κυβέρνησης μέ τους λοιμωξιολόγους γιά το ἀνοίγμα, in.gr 02.04.2021, (<https://www.in.gr/2021/04/02/greece/koronaios-oi-diafonies-tis-kyvernisis-tous-loimoksiologous/>)

¹⁸ Ἐνδεικτικά: Σπύρος Ζακυνθινός: Δέν συμμετέχω στην ἐπιτροπή γιατί ἡ κυβέρνηση μας φορτώνει τίς εὐθύνες τῆς, Ἐφημερίδα Documento, 16.11.2020, (<https://www.documentonews.gr/article/spyros-zakynthinos-den-symmetexw-sthn-epitroph-giati-h-kybernhsh-mas-fortwnei-tis-eythynes-ths/>)

καί: Αἰχμηρή παραιτήση ἀπό τον ΕΟΦ - Βολές γιά τα ἐμβόλια τῆς AstraZeneca, Ναυτεμπορική 01.04.2021, (<https://m.naftemporiki.gr/story/1709475/aixmiri-paraitisi-apo-ton-eof-boles-gia-ta-embolia-tis-astrazeneca>)

¹⁹ Ἐνδεικτικά: Τσιόδρας: Ὄχι σε χρήση μάσκας καί γαντιῶν μίας χρήσης – Ἐπικίνδυνες οἱ μάσκες μέ βαλβίδα, skai.gr 09.04.2020, (<https://www.skai.gr/news/ygeia/tsiodras-oxi-se-xrissi-maskas-kai-gantion-mias-xrissi-epikindynes-oi-maskes-me-valvida>)

συντελοῦνται σέ παγκόσμια κλίμακα. Εἶναι λογικό λοιπόν μέτρα καί ἀποφάσεις νά ἀναθεωροῦνται καί ὑγειονομικά πρωτόκολλα νά ἐναλλάσσονται.

Χιλιάδες ἄνθρωποι ἀνά τήν ὑφήλιο ἔχουν ταχθεῖ στήν ὑπηρεσία τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου καί στήν ἔρευνα μέ σκοπό τήν προαγωγή τῆς ὑγείας καί τῆς ποιότητας ζωῆς, ἐνῶ μέγας ἀριθμός καί πιστῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μας συμμετέχει θυσιαστικά σέ ὅλη αὐτή τήν δραστηριότητα. Εἶναι ἀδιανόητο, κατὰ τήν προσωπική μου ἄποψη, ὁ **ἀπλός** χριστιανός, κληρικός καί λαϊκός, σήμερα νά ἀναλίσκεται σέ μία ἀτέρμονη διαδικασία ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας γιά τήν προέλευση τοῦ ἰοῦ, τήν πιθανή ὑπαρξη σκοτεινῶν συμφερόντων στό γεγονός τῆς ἐξάπλωσής του καί τήν ἀποτελεσματικότητα τῶν ὁδηγιῶν τῶν ἀρμοδίων, ὡσάν σύσσωμοι οἱ τελευταῖοι νά ἔχουν συμμαχήσει γιά τήν ἐξόντωση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὁ μεταπτωτικός κόσμος ἀναμφίβολα «ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται²⁰» καί δέν εἶναι ἀπίθανο στό μέλλον νά ἔρθουν στό φῶς τῆς δημοσιότητας ἐκούσιες παραλείψεις καί ὑστερόβουλες ἀποφάσεις κατὰ τήν παρούσα περίοδο. Εἶναι γνωστή ἡ ρήση τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ὅτι «πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη ἀρετῆς πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται»²¹. Μάλιστα ὅταν ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα κατευθύνεται ἀπό κερδοσκοποῦς ἢ κερδοσκοπικούς ὀργανισμούς, ἀπό πολυεθνικές ἐταιρεῖες ἢ κρατικές ὑπηρεσίες εἶναι ἀνεξέλεγκτη²². Τί ὄφελος θά ἔχει ὅμως ὁ χριστιανός πού ἐπιζητεῖ «τήν μέλλουσαν πόλιν»²³ ἀπό μία τέτοια, κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἀδιέξοδη, ἀναζήτηση καί μάλιστα σέ ἀμφιβόλου ἐπιστημονικῆς προελεύσεως ὑλικό, κυρίως διαδικτυακό, ὅταν δέν εἶναι οὔτε ἐπιστήμων τῆς ὑγείας, οὔτε κατέχει θέση εὐθύνης στή λήψη θεσμικῶν ἀποφάσεων; Καί ἐν τέλει τί ἔχει ἡ Ἐκκλησία νά προτείνει στά μέλη της σχετικά μέ τήν ὑποταγή στήν τήρηση τῶν προβλεπόμενων μέτρων ἀπό τήν πολιτεία;

Τό ἐρώτημα σχετικά μέ τήν πειθαρχία στήν κρατική ἐξουσία ἀπασχολεῖ ἤδη ἀπό τοὺς πρώτους αἰῶνες τήν Ἐκκλησία καί μάλιστα σέ περίοδο πού πράγματι διωκόταν. Στήν πρός Ρωμαίους Ἐπιστολή²⁴ διδασκόμαστε ἀπό τόν Ἀπόστολο Παῦλο ὅτι ἡ συγκεκριμένη πειθαρχία ἔχει τά ὄριά της καί κατανοεῖται ὡς ὑποταγή στίς ἀπαιτήσεις τοῦ κοινῶν καλοῦ. Ὅταν οἱ ἀπαιτήσεις ὅμως τῶν κρατούντων ἔρχονται σέ ἀντίθεση πρός τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ χριστιανός ὀφείλει νά πειθαρχεῖ στόν Θεό καί ὄχι στοὺς ἀνθρώπους²⁵. Μέ τόν τρόπο αὐτό «ὁ καθορισμός τῶν ὁρίων τῆς κρατικῆς ἐξουσίας δέν ἐγκαταλείπεται στήν αὐθαιρεσία τῶν φορέων της, ἀλλά ἐλέγχεται ἀπό τοὺς πιστοὺς ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. ... Ἄλλωστε τό ἰδεῶδες τοῦ χριστιανοῦ δέν εἶναι νά γίνει ἀπλῶς

²⁰ Α' Ἰω. 5, 19.

²¹ Πλάτων, *Μενέξενος*, 347a

²² Γ.Μαντζαρίδης, *Χριστιανική Ἠθική Τόμος Β'*, Ἰ.Μ. Βατοπαιδίου, Ἁγιον Ὄρος 2015, σελ.569

²³ Ἐβρ. 13, 14.

²⁴ Ρωμ. 13, 1 κ.έ.

²⁵ «Πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις», Πράξ. 5,29.

«καλός καγαθός» πολίτης, αλλά να τελειωθεί κατά τό πρότυπο του Χριστού και να γίνει θεός κατά χάρη.»²⁶

Άρα λοιπόν, ή Εκκλησία πρέπει πάντοτε να διακρίνει και να επισημαίνει πότε οι κρατικές απαιτήσεις έρχονται σε σύγκρουση με τό θέλημα του Θεού, και «...έχοντας ζωντανή παρουσία στη δημόσια ζωή να εμπλουτίζει την κοινωνία με τό πνεύμα της χριστιανικής αγάπης, να εμποδίζει την επικράτηση της βίας και της πολιτικής αυθαιρεσίας και να καταγγέλει άδικους νόμους. ...Όταν βέβαια έρχεται σε αντίθεση με την έξουσία του κράτους, δέν πρέπει να παύει να διακρίνει τά πρόσωπα και να διατηρεί προς αυτά την χριστιανική αγάπη»²⁷, για να χρησιμοποιήσω και πάλι επισημάνσεις του Καθηγητή Γ. Ματζαρίδη.

Τί συμβαίνει όμως συγκεκριμένα στην περίπτωση πού ή πολιτεία επιβάλλει μέτρα στό ευρύτερο κοινωνικό σύνολο είτε κατά την κρίση της, είτε σύμφωνα με υποδείξεις «ειδικών», πού σε καμία περίπτωση δέν αντιστρατεύονται τό θέλημα του Θεού; Γιατί καταλογίζεται ακόμη και «στόν χώρο μας» τόσο μεγάλη αντίσταση στά προβλεπόμενα μέτρα; Ποιά θεολογικά έπιχειρήματα είναι αυτά πού γεμίζουν την φαρέτρα όσων υποστηρίζουν πώς ή χρήση προστατευτικής μάσκας έντός του Ναού αποτελεί ύβρη και εμπόδιο στην προσευχητική επικοινωνία μας με τον Θεό; Όλοι μας έχουμε πείρα από την μή εφαρμογή στό έσωτερικό των Ναών των τοιχοκολλημένων συστάσεων στην είσοδό του. Αποφεύγω να αναφερθώ στις περιπτώσεις εκείνες, πού κάποιιοι αρνήθηκαν και την απλή τοιχοκόλληση των όρισμένων υποδείξεων.

Μήπως για τό κατ' έπίφασιν «άνοιγμα των Έκκλησιών»²⁸ τό Δωδεκαήμερο 2020-21 ευθύνεται και ή στάση πολλών έξ ήμών σχετικά με την τήρηση των μέτρων έντός των Ναών; Από την μακραίωνη εμπειρία μας γνωρίζουμε καλώς ότι διά της μεταλήψεως του Σώματος και Αίματος του Χριστού ουδεμία ασθένεια μεταδίδεται και ως έκ τούτου είναι άτοπο να ανοίγουμε συζήτηση αλλαγής του τρόπου θείας μεταλήψεως έν μέσω πανδημιών. Όμως γιατί έμμένουν αρκετοί να υποστηρίζουν πώς μέσα στό Ναό δέν μεταδίδεται με κανέναν τρόπο ό ίός; Μήπως καταργούνται οι φυσικοί νόμοι; Έχουμε πλέον παραδείγματα απ' όλο τον όρθόδοξο χώρο για μετάδοση του κορωνοϊού στό έσωτερικό των Ναών, όπως και τόσων άλλων δεινών πού συνέβησαν ανά τους αιώνες έντός τους. Υπενθυμίζω ένδεικτικά την τελευταία του Όσίου Αθανασίου του Αθωνίτου, κατά την όποία ό θόλος του Αγίου Βήματος «κρημνισθείς, κατέχωσε τον Άγιον όμοϋ με έξι μαθητάς του»²⁹, χωρίς να σημαίνει ότι ό Ναός εκείνος δέν ήταν έμπλεος της Χάριτος του Θεού. Επίσης, υπάρχει κάποιος από μās ό όποιος για την έτήσια αποθησαύριση του

²⁶ Γ.Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική Τόμος Β', Ι.Μ. Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2015, σελ. 421.

²⁷ ό.π. σελ. 423.

²⁸ Ένδεικτικά: *Lockdown: Πώς θα λειτουργήσουν οι εκκλησίες τα Χριστούγεννα και τα Φώτα*, Έφημερίδα ΤΟ ΒΗΜΑ, 11.12.2020

(<https://www.tovima.gr/2020/12/11/society/ekklisies-pos-tha-leitourgisoun-ta-xristougenna-kai-ta-fota/>)

²⁹ Αγίου Νικοδήμου Αγιορείτου, ΣΥΝΑΞΑΡΙΣΤΗΣ, Τόμος Γ', Έκδόσεις ΔΟΜΟΣ 2005, σελ. 306.

Ἁγίου Ἀρτοῦ θεωρεῖ τὴν ἔψηση περιττὴ ἢ βλάσφημη; Βλέπουμε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐκβιάζει τὴν φύση οὔτε στοῦ ἴδιο Του τό Σῶμα. Ὁ ἄνθρωπος εἰσέρχεται στοῦ Ναοῦ κουβαλώντας τὴν φθαρτότητα τῆς ἀνθρώπινης φύσης του καὶ αὐτὴ ἡ ἀσθενὴς φύση εἶναι πού μπορεῖ νὰ μεταδώσει τὴν ἀσθένεια καὶ ὄχι βέβαια ἡ πανσθενὴς ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Μητροπολίτης Ἀμβρόσιος ἀπὸ τὴν μακρινὴ Κορέα, θὰ τονίσει στὴν ἀρχὴ τῆς πανδημίας: «...καὶ σήμερα οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας θὰ πρέπει νὰ γίνουν τό παράδειγμα πρὸς μίμηση. Ἐνῶ κάποιοι δὲν τηροῦν τὰ κυβερνητικὰ προστατευτικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς πανδημίας ἢ κάνουν ἄλλες παράτολμες καὶ ἀνεύθυνες γιὰ τὴν υἰγεία τῶν συνανθρώπων τους πράξεις...οἱ Χριστιανοὶ ἀντίθετα θὰ δίνουν τό καλὸ παράδειγμα καθήμενοι στοῦ σπίτι τους, προσευχόμενοι μὲ πένθος καὶ μετάνοια γιὰ τὸν κόσμον. Αὐτὴ εἶναι ἡ ζωοποιὸς δύναμη τῆς Ἐκκλησίας.»³⁰. Δυστυχῶς ὅμως, ἂν καὶ οἱ προτροπὲς τῆς Διαρκοῦς Ἱεραῖς Συνόδου καὶ τῶν περισσοτέρων Ἱεραρχῶν ἦταν σ' αὐτὸ το μῆκος κύματος, δημιουργήθηκε ἡ ἐντύπωση πὼς ἡ θεσμικὴ ἔκφραση τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν «...στὶς περισσότερες περιπτώσεις σύρθηκαν νὰ ἐφαρμόσουν τὰ μέτρα πού ἔλαβαν οἱ ἐθνικὲς κυβερνήσεις, γεγονὸς πού ὀδήγησε στὴν ἀποψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται χωρὶς ἀντίσταση στοῦν καίσαρα, στὴν κρατικὴ ἐξουσία, ἀδυνατώντας νὰ ὀρθώσει τό ἀνάστημά της, νὰ ἀντισταθεῖ σέ ἕναν, ὅπως εἰπώθηκε χαρακτηριστικὰ, “νέο διωγμὸ τῶν χριστιανῶν ἢ τοῦ Χριστιανισμοῦ” ἢ σέ μία “ἀντι-χριστιανικὴ συνωμοσία” ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς Δύσης.»³¹. Τέτοιες φονταμενταλιστικὲς τάσεις θεώρησης τῶν πραγμάτων καλλιεργήθηκαν ἰδιαίτερα αὐτὴ τὴν περίοδο, κατὰ βάσιν βέβαια ἀπὸ γνωστοὺς «κύκλους» πού ἀνέκαθεν προσπαθοῦσαν νὰ κατασκευάζουν ἐχθροὺς ἐντὸς καὶ ἐκτὸς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ἐν προκειμένῳ, ἀκόμη καὶ «...κάθε ἱστορικὰ καὶ θεολογικὰ θεμελιωμένη γνώμη καὶ ἀποψη, διατυπωμένη ἀπὸ ἔγκριτες φωνές, ἀντιμετωπίζεται ὡς προπαγάνδα ἐναντίον τῆς γνήσιας πίστεως καὶ παράδοσης, χωρὶς καν νὰ γίνεται προσπάθεια γιὰ διάλογο»³².

Ἑγεία καὶ ἀσθένεια

Ἄν ξεκαθαρίσουμε τὴν ἀποψη πού ἔχουμε ὡς Ἐκκλησία γιὰ τό ἀγαθὸ τῆς υἰγείας, ἴσως αὐτὸ βοηθήσει καὶ στοῦν τρόπο πού θὰ ἀντιμετωπίζουμε τὴν ἐκάστοτε ἀσθένεια ἢ πανδημία. Νομίζω ὅτι δημιουργήθηκαν ἀντικρουόμενες ἀπόψεις. Οἱ δύο πιὸ ἀκραιῆς ἐξ αὐτῶν εἶναι ἀπὸ τὴν μία πλευρὰ ἡ πλήρης ἀδιαφορία γιὰ τὴν διατήρηση καὶ προαγωγή

---

³⁰ Μητρο. Κορέας Ἀμβρόσιος, *Ἡ δύναμη τῆς Ἐκκλησίας*, Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, Συλλογικὸς Τόμος: *Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι: Ἡ Ὁρθοδοξία ἐνώπιον τῆς πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ*, Ἐκδοτικὴ Δημητριάδος, Βόλος 2020, σελ. 91

³¹ Νικόλαος Ἀσπρούλης, Πρόλογος στοῦν Συλλογικὸ Τόμο: *Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι: Ἡ Ὁρθοδοξία ἐνώπιον τῆς πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ*, Ἐκδοτικὴ Δημητριάδος, Βόλος 2020, σελ. 12

³² ὁ.π. σελ. 13

της υγείας, πού κάποιες φορές έφθανε και σέ επίπεδο επιδίωξης της ασθένειας, και από την άλλη ή υιοθέτηση του τόσο διαδεδομένου δόγματος «ή υγεία πάνω απ' όλα!». Τό δε τραγικότερο σ' αυτό τό σημείο είναι ότι και οί μέν και οί δε μετέφεραν διαρκώς τίς συγκεκριμένες θέσεις τους μέσα από τά συναισθηματικά φορτισμένα κηρύγματά τους στό ποιμνίο, προκαλώντας επιπλέον σύγχυση και αποπροσανατολισμό. Πολλές φορές, μάλιστα, ή θεματολογία περί πανδημίας αποτελεί τόν βασικό και αποκλειστικό άξονα περί του οποίου στρέφεται τό «θειό» κήρυγμα.

Η παρούσα ζωή δέν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά κίνηση και πορεία για την πραγματοποίηση κάποιου σκοπού. Και ή πραγματοποίηση του σκοπού αυτού δίνει νόημα και περιεχόμενο στην ανθρώπινη ζωή.³³ Ποιός ό ρόλος λοιπόν του αγαθού της υγείας σ' όλη αυτή την προσπάθεια; Για τόν άνθρωπο μέ σαρκικό φρόνημα ή υγεία είναι ευκαιρία απολαύσεων των ήδονών του ματαίου αυτού κόσμου και συνεπώς ή απώλειά της προκαλεί έντονη θλίψη, αφού πλέον δέν του προσφέρει τίς δυνάμεις για την εκπλήρωση του ανούσιου σκοπού του. Αντίθετα, για όσους έθεσαν ως στόχο την κληρονομία της Βασιλείας του Θεού, ή υγεία είναι ευκαιρία αγώνων ενάντια στα πάθη. Ο χριστιανός, λοιπόν, δοξάζει τόν Θεό σύν τοις άλλοις και για την υγεία πού του χαρίζει, ή όποία αποτελεί ένα εργαλείο μέ τό όποιο αποκτά τίς αρετές, καθώς και τόν άγιασμό ψυχής και σώματος. Γι' αυτό άλλωστε και οί Πατέρες μās συμβουλεύουν νά κακοπαθοῦμε μέχρι εκεί πού δέν βλάπτεται τό σώμα.³⁴

Παράλληλα ή ασθένεια, υπαγόμενη στό «κατά παραχώρησιν» θέλημα του Θεού, μπορεί επίσης νά όδηγήσει στην Βασιλεία του Θεού, αλλά σύμφωνα μέ τόν Αββά Δωρόθεο δέν πρέπει νά διακονοῦμε ένα τέτοιο θέλημα, επιζητώντας νά αρρωστήσουμε. «Όλα όσα γίνονται ή τά πραχῶν οί Θεός ή έτσι τά εὐδοκεῖ, ὅπως λέει ο Προφήτης “Δέν ὑπάρχει κακία σέ μία πόλη πού νά μήν την επέτρεψε ο Κύριος”³⁵. Κακία ονομάζει καθετί πού κάνει κακό, ὅπως τά θλιβερά πού μās συμβαίνουν σάν παιδαγωγία για την κακία μας. Τέτοια είναι ή πείνα, ή επιδημία, ή ανομβρία, οί αρρώστιες, οί πόλεμοι. Αυτά δέν γίνονται μέ την εὐδοκία του Θεού, αλλά γιατί έτσι επιτρέπει, παραχωρώντας νά μās βροῦν αυτά για τό συμφέρον της ψυχής μας. Αυτά λοιπόν, δέν είναι θέλημα του Θεού νά τά επιθυμοῦμε κι εμεῖς οὔτε νά τά υποβοηθοῦμε».³⁶

Βρισκόμαστε και πάλι, όμως, στην δυσάρεστη θέση νά διαπιστώσουμε ότι στην υπό εξέταση χρονική περίοδο, αρκετοί χριστιανοί προκλητικά θέλησαν νά άδιαφορήσουν μέ ποικίλες δικαιολογίες από την φροντίδα της υγείας τους. Μάλιστα μέ έωσφορική έπαρση, καλλιεργούμενη συχνά και από τούς «πνευματικούς» καθοδηγητές

³³ Γ.Μαντζαρίδη, *Χριστιανική Ηθική Τόμος Β'*, Ι.Μ. Βατοπαιδίου, Άγιον Όρος 2015, σελ. 513.

³⁴ Αρχιμ. Βασίλειος Μπακογιάννης, *ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΑΡΡΩΣΤΙΑ*, Άποστολική Διακονία, Άθήνα 2009, σελ. 121 κ.έξ.

³⁵ Αμώς 3,6

³⁶ Αββάς Δωρόθεος, *Έργα Άσκητικά*, Έκδόσεις Έτοιμασία, Ι.Μ. Τιμίου Προδρόμου, Καρέας 2011, σελ. 363.

τους, αποδίδουν στον Θεό την αποκλειστική ευθύνη της πιθανής νόσησης και του έξ αὐτῆς θανάτου. Φθάσαμε στό σημείο ἡ στοιχειώδης προσπάθεια προστασίας ἀπό τόν κορωνοϊό νά θεωρεῖται ὀλιγοπιστία καί προδοσία, ἐνῶ ἡ πλήρης ἄρνηση συμμόρφωσης μέ τά προβλεπόμενα ὑγειονομικά μέτρα νά χαρακτηρίζεται ὁμολογία ἀκραιφνοῦς ὀρθοδόξου πίστεως καί ἀπόδειξη ἀνωτέρου πνευματικοῦ ἐπιπέδου ἔναντι τῶν ὑπολοίπων. Μέ πόνο ψυχῆς γιά τίς πολυάριθμες ἀνθρώπινες ἀπώλειες, ἀγανακτοῦμε ἀκούγοντας θεωρίες πέρι μαρτύρων πίστεως γιά ὅσους ἀρνήθηκαν ἰατρική περίθαλψη ἢ τήν δέχθηκαν μόνο ἀπό κάποιον «γιατρό τῶν συγχρόνων ἀγίων» καί ὄχι ἀπό τό σύστημα ὑγείας πού ἔχει ἐντολή «νά σκοτώνει τούς ἀσθενεῖς», ἀλίμονο!

Ὅταν κάποτε ρώτησαν τόν Ἅγιο Πορφύριο, γιατί πολλοί μοναχοί, δέν πᾶνε στόν γιατρό, ἀλλά πιστεύουν πῶς θά τούς κάνει καλά ἡ Παναγία, ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Εἶναι ἐγωϊσμός -πονηρή ἐνέργεια- νά νομίζεις πῶς ὁ Θεός θά κάνει ἀποκλειστικά σέ σένα θαῦμα. Βέβαια, ὁ Θεός κάνει θαύματα, ἀλλά δέν πρέπει σύ νά περιμένεις γιά τόν ἑαυτό σου. Εἶναι ἐγωϊστική ἐξαίρεση».³⁷ Πρέπει νά κατανοήσουμε λοιπόν ὅτι δέν εἶναι ἀπιστία ἡ καταφυγή στήν ἰατρική, ἀλλά εἶναι καί ἀρετή. Εἶναι ταπείνωση! Καί στόν παντοδύναμο Τριαδικό Θεό πρέπει νά πιστεύει κανείς καί στόν καταρτισμένο γιατρό νά πηγαίνει. Καί ἡ προσευχή εἶναι ἀπαραίτητη, ἀλλά καί ἡ ἰατρική χρειάζεται!

Ἐμβολιασμός

Ἐρχόμαστε τώρα στό θέμα τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ἄν καί θά προτιμοῦσα νά εἶχε κληθεῖ κάποιος ἄλλος στή θέση μου καί νά μιλήσει περί αὐτοῦ. Τόν τελευταῖο ἔναν καί πλέον χρόνο μονοπωλεῖ, θά μπορούσα νά πῶ, τό ἐνδιαφέρον ὄχι μόνο τῶν μελῶν τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί σύσσωμης τῆς ἀνθρωπότητας. Προσωπικά, ἔχω τήν ἀποψη πῶς γιά τά καθ' ἡμᾶς ὁ ἐμβολιασμός συνιστᾷ τήν ἐπιτομή ὅλης τῆς παθογένειας πού ἤδη περιγράψαμε, σχετικά μέ τήν νοουμένη σύγχυση Ἐκκλησίας καί ἐπιστήμης. Εἰσαγωγικά στό ζήτημα, εἶναι ἀπαραίτητο νά διευκρινίσουμε ὅτι ἡ κοινωνία δέν εἶναι χωρισμένη σέ δύο ξεκάθαρες καί συγκεκριμένες ομάδες, «ἐμβολιαστῶν καί ἀντιεμβολιαστῶν», ὅπως συχνά γίνεται λόγος. Στήν πραγματικότητα ὑπάρχουν πάρα πολλές ὑποομάδες ἀνάμεσα στό δίπολο, τίς ὁποῖες πρέπει νά λαμβάνουμε σοβαρά ὑπ' ὄψιν.

Εἶναι ἀπολύτως κατανοητό καί τό χριστεπώνυμο πλήρωμα νά προβληματίζεται ἔντονα γιά τό θέμα. Ὅταν δέν ὑπάρχει θεραπεία γιά μία ἀσθένεια, ἡ πρόληψη εἶναι μονόδρομος καί γιά τήν συγκεκριμένη ἀσθένεια, ὁ συνδυασμός ἐμβολιασμοῦ καί τήρησης τῶν γνωστῶν μέτρων προστασίας φαίνεται ὅτι συνιστᾷ τήν καλύτερη πρόληψη. Παρ' ὅλα αὐτά ἐρωτήματα σχετικά μέ τίς πιθανές βραχυχρόνιες καί

³⁷ Κλεῖτος Ἰωαννίδης, *Ὁ Γέρον Πορφύριος*, Λευκωσία 1992, σελ. 171.

μακροχρόνιες παρενέργειες τών ἐμβολίων, μέ τόν τρόπο παρασκευῆς καί δράσης τους, μέ τήν ἐπίδρασή τους σέ θεραπείες παράλληλων ἀσθενειῶν καί μέ τήν ἀποτελεσματικότητά τους ἔναντι τῆς νόσησης προκαλοῦν τήν ἀναβλητικότητα καί συχνά τήν ἐναντίωση πολλῶν ἀνθρώπων. Ἀκόμη ἡ ἀρχική ἀπόκρυψη ἀληθειῶν³⁸, ὅπως ἡ πάντοτε ἀρνητική γνωμάτευση γιά συσχέτιση ποικίλων φαινομένων θρομβώσεων καί ἄλλων πιθανῶν προβλημάτων, ἐνίσχυσε τήν ἔλλειψη ἐμπιστοσύνης πρός τό ἐγχείρημα τοῦ ἐμβολιασμοῦ³⁹. Στόν χριστιανικό κόσμο, εὐτυχῶς ὄχι τόσο συχνά ἀλλά ἡχηρά, παρουσιάζεται ἐπιπλέον ὡς τό «χάραγμα τοῦ ἀντιχρίστου» ἢ προάγγελος αὐτοῦ, «τσιπάρισμα» μέ δυνατότητα ἐλέγχου συνειδήσεων καί ἠθικά παράνομο προϊόν ἀπό ἐκμετάλλευση ἐκτρωθέντων ἐμβρύων. Εἶναι ἀπορίας ἄξιο, βέβαια, πῶς ἡ δαιμονοποίηση τών ἐμβολίων ἀκουγόταν στό χῶρο μας πολύ πρῖν ἀνακοινώσουν οἱ διάφορες ἑταιρεῖες τήν δημιουργία τους (!).

Τά εὐφάνταστα σενάρια, ἀντλοῦντα ὑλικό ἀπό τήν Ἀποκάλυψη, τά ἀφήνω ἀσχολίαστα. Ἄλλωστε ὀργιάζαν ἀνέκαθεν σέ περιόδους κρίσεων. Γιά τό ἄν ὅμως εἶναι ἠθικά ἀποδεκτό νά χορηγοῦνται ἐμβόλια πού προέκυψαν μετά ἀπό τήν χρήση ἐμβρυϊκῶν κυττάρων, ἀπό κυήσεις πού διεκόπησαν, ἢ πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐμβολιασμῶν Μαρία Θεοδωρίδου ἔκανε ξεκάθαρο ὅτι «κανένα ἀπό τά ἐμβόλια δέν περιέχει ἐμβρυϊκά κύτταρα»⁴⁰. Ἐκπλήσσομαι γιά τήν ἐμμονή χριστιανῶν σ' αὐτό τό θέμα ἀπό τήν ἀρχή ἀκόμη τῆς πανδημίας, ἀλλά καί ἀπορῶ γιά τό ἄν γνωρίζουν πῶς ἀκριβῶς παρασκευάζονται καί δοκιμάζονται ὅλα τά ὑπόλοιπα καλλυντικά, φάρμακα καί ἐμβόλια πού χρησιμοποιοῦν.

Εἶναι ἐπαινετή ἡ παραδοχή τῆς ἀξίας τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ἔστω καί μετά ἀπό βαριά νόσηση, ἀλλά ἀπογοητευτικό τό πείσμα ἀρκετῶν στόν γενικό ἀφορισμό τους. Σχετικά μέ τήν ἀποτελεσματικότητά τους δέν θά ἀναφερθῶ σέ ἐπίσημες στατιστικές⁴¹, διότι γνωρίζω ὅτι καί αὐτές ἀκόμη ἀμφισβητοῦνται ἀπό τούς πολεμίους τών ἐμβολίων. Σᾶς προκαλῶ ὅμως νά κάνετε πρόχειρα τήν δική σας στατιστική στό περιβάλλον πού γνωρίζετε. Πόσοι Ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπεβίωσαν τά τελευταῖα δύο

---

³⁸ Ἐνδεικτικά: *Αιχμηρή παραίτηση ἀπό τον ΕΟΦ - Βολές για τα εμβόλια της AstraZeneca*, Ναυτεμπορική 01.04.2021, (<https://m.naftemporiki.gr/story/1709475/aixmiri-paraitisi-apo-ton-eof-boles-gia-ta-embolia-tis-astrazeneca>)

καί: *Νέα ἔρευνα, σε 32 εκατ. ἐμβολιασμένους: Οἱ ελαφρῶς ἀυξημένες παρενέργειες ἀπό AstraZeneca καί Pfizer*, Ναυτεμπορική 25.10.2021, (<https://www.naftemporiki.gr/story/1793224/nea-ereuna-se-32-ekat-emboliasmenous-oi-elafros-auksimenes-parenergeies-apo-astrazeneca-kai-pfizer>)

³⁹ *Οἱ ἀμφιβολίες γιά τό ἐμβόλιο τῆς AstraZeneca «μάλλον σκότωσαν χιλιάδες ἀνθρώπους»*, Ναυτεμπορική 07.02.2022 (<https://m.naftemporiki.gr/story/1829722>)

⁴⁰ *Μ. Θεοδωρίδου: Δέν υπάρχουν ἐμβρυϊκά κύτταρα στα ἐμβόλια*, Ναυτεμπορική 19.07.2021 (<https://m.naftemporiki.gr/story/1751152/m-theodoridou-den-uparxoun-embriuka-kuttara-sta-embolia-na-boithisei-i-ekklisia>)

⁴¹ Ἐνδιαφέροντα πρόσφατα στοιχεῖα ἐδῶ: *Γιατί οἱ θάνατοι τῆς πανδημίας ἐπιμένουν*, Ναυτεμπορική 03.02.2022, (<https://m.naftemporiki.gr/story/1828649/giati-oi-thanatoi-tis-pandimias-epimenoun>)

χρόνια από τόν κορωνοϊό ανεμβολίαστοι καί πόσοι από παρενέργειες τοῦ ἐμβολίου; πόσοι συμπτωσβύτεροί σας δέν εἶναι πλέον ανάμεσά μας ἔχοντας ἀσθενήσει καί ἦταν ανεμβολίαστοι καί πόσοι από τούς ἐμβολιασμένους εἶχαμε σοβαρές παρενέργειες; Πόσοι σᾶς ζήτησαν νά εὐχεσθε, ἐπειδή εἶναι ἐμπερίστατοι λόγω παρενεργειῶν; Ἐμένα προσωπικά μόνο δύο ἄνθρωποι. Ἀλλά μοῦ ζήτησαν νά προσεύχομαι καί γιά δεκάδες διασωληνομένους στήν ἐντατική, ἀρκετοί ἐκ τῶν ὁποίων κατέληξαν. Ἦταν ὅλοι τους ανεμβολίαστοι γιά διαφόρους λόγους καί μερικοί ὑπέρμαχοι τῆς θεώρησης τοῦ κορωνοϊοῦ ὡς «μιᾶς ἀπλῆς γριπούλας». Δέν ὑποστηρίζω σέ καμία περίπτωση τήν ἀποψη πῶς δέν ὑπάρχουν καί ἐμβολιασμένοι στήν ἐντατική, ἀλλά στή δική μου πρόχειρη στατιστική μέχρι σήμερα δεν κατέγραφα κάποιον.

Τά κράτη εἶναι λογικό νά συμβουλευόνται τίς στατιστικές γιά τήν λήψη ἀποφάσεων καί ὅπως αὐτές μέχρι τώρα μαρτυροῦν, τά ἐμβόλια συνέδραμαν ἀρκετά ἀποτελεσματικά στήν διαχείριση τῆς ὑγειονομικῆς κρίσης. Δέν παύουν βέβαια νά βλέπουν τά πάντα ὡς ἀριθμούς καί ὡς ἐκ τούτου νά ὀδηγοῦνται σέ τακτικές ὅπως ἡ ὑποχρεωτικότητα. Ἡ Ἐκκλησία ὁμως πρέπει νά σταθεῖ στό ὕψος τῶν περιστάσεων καί νά μὴν πέσει στήν παγίδα τῆς ἀκριτῆς υπεράσπισης τῶν ἐμβολίων. Ἄλλωστε, ὅπως ξέρουμε πλέον, καί οἱ ἐμβολιασμένοι νοσοῦν καί μεταδίδουν τόν ἴο, ἔστω καί σέ μικρότερο βαθμό, ἐνῶ ὑπάρχουν καί θάνατοι σχετιζόμενοι μέ παρενέργειες ἐμβολίων. Σοφά, λοιπόν, διαμνύει ὅτι τό ὅλο ζήτημα ἀφορᾷ τήν ἰατρική καί οἱ πιστοί ὀφείλουν νά προστρέξουν στούς θεράποντες ἰατρούς τους γιά σχετικές κατευθύνσεις.

Ἡ γενική ἀξία τοῦ ἐμβολιασμοῦ νομίζουμε ὅτι ἔχει ἐπαρκῶς τονιστεῖ συνοδικά καί ἡ ἐλεύθερη ἀπόφαση γιά τήν διενέργειά του δέν συνιστᾷ οὔτε ἀμαρτία, οὔτε ἀρετή. Ἔτσι, κάθε ἐπιπλέον τοποθέτηση ἀπό μέρος μας εἴτε ὑπέρ, εἴτε κατά, ὅσο κί ἂν γλυκαίνει «προοδευτικούς» ἢ εὐσεβιστικούς κύκλους ἀντίστοιχα, μπορεῖ νά ἔχει ὀλέθρια ἀποτελέσματα γιά τήν συνοχή τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ καί βαρύτερη πνευματική εὐθύνη γιά τούς κηρύττοντες. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε τό παλαισημερολογικὸ ζήτημα πού ἐδῶ καί ἕναν αἰῶνα σχεδόν ταλαιπωρεῖ τήν Ἐκκλησία. Εἶναι κρίμα γιά μὴ θεολογικές ἀφορμές νά προκαλεῖται τέτοια ἀναστάτωση καί νά δημιουργοῦνται ἀθεράπευτα σχίσματα.

Συμπεράσματα

«Κρίμασιν οἷς οἶδε Κύριος» πανδημίες καί γενικῶς μεγάλες κρίσεις θά ὑπάρξουν ξανά στό μέλλον, ὅπως ὑπῆρξαν πολλές στό παρελθόν κατά τίς ὁποῖες «...ἐξηρῆμωνται πόλεις, ἠφανήσθησαν ἀγοραί, ἱεραὶ πανηγύρεις καί τελεταὶ καί θείων ὕμνων

συστήματα, τῷ πλείονι μέρει, κατεσιγάσθησαν»⁴². Σκοπός είναι ἡ ἐμπειρία ἀπὸ τὴν ὑγειονομικὴ κρίση, πού ἀκόμη διανύουμε, νά μᾶς προφυλάξει ἀπὸ λαθεμένους χειρισμούς σέ ἀντίστοιχες περιστάσεις. Ὅταν ὅλα περάσουν θά πρέπει νά μᾶς βροῦν ἐνωμένους σάν Σῶμα Χριστοῦ, εὐέλικτα προσαρμοσμένους στὴν ποιμαντικὴ τῆς νέας πραγματικότητας καί ταυτόχρονα ἀστιγμάτιστους ἀπὸ θεωρίες πού ὀδήγησαν στό θάνατο χιλιάδες ἀνθρώπους καί δικαίωσαν σκοταδιστικούς χαρακτηρισμούς γιὰ τὴν Ἐκκλησία.

Ἡ τέλεση τῆς λατρείας καί ἡ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν σ' αὐτή, πού ἀποτελεῖ τὸ κέντρο ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει μέ κατάλληλες προσαρμογές στίς ἐκάστοτε συνθήκες νά διασφαλίζεται. Πρὸς τοῦτο ὑπάρχει εὐχέρεια συνεργασίας Ἐκκλησίας καί ἐπιστήμης. Ἐκκλησίας πού κατανοεῖ ὅτι ἀνήκει γεωγραφικά σέ ἐκκοσμικευμένα κράτη, δέν παραθεωρεῖ τὴν ἀξία τῆς υἰείας καί σέβεται τίς ἀπόψεις τῶν εἰδικῶν γιὰ τὴν προστασία τῆς. Ἀλλὰ καί ἐπιστήμης πού ἀντιλαμβάνεται σφαιρικά τίς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων, ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ὀλιστικὴ φροντίδα τους καί δέν ἀντιμετωπίζει ἄνισα, σέ σχέση μέ ἄλλους θεσμούς, τὸν θεσμό τῆς Ἐκκλησίας.

Χριστιανοὶ ἐπιστήμονες τῆς Ὑγείας καλόν εἶναι νά μᾶς ἐμπλουτίζουν μέ τίς ἐπιστημονικὲς γνώσεις τους γιὰ ζητήματα πού μᾶς ἀφοροῦν καί νά τοποθετοῦνται μέ παρηρησία στὸν δημόσιο διάλογο, ὅταν ἀδίκως κατηγορεῖται ἡ Ἐκκλησία γιὰ ἀντιεπιστημονικὲς ἀπόψεις. Συγχαίρουμε, παρενθετικά, τὴν στάση τῆς κας Γιαμαρέλλου καί τῆς κας Λινού, καθηγητριῶν ἰατρικῆς, πού θεολογικά, ἐμπειρικά καί ἐπιστημονικά ὑποστήριξαν τὴν θέση τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν Θεία Μετάληψη καί ξεκαθάρισαν τὰ διακριτὰ ὅρια Μυστηρίου καί ἔρευνας⁴³. Παράλληλα τοὺς προτρέπουμε γιὰ θέματα τῶν ἐπιστημονικῶν ἀντικειμένων τους νά βασίζονται περισσότερο στὰ δεδομένα πού διαθέτουν καί λιγώτερο σέ ὑποδείξεις γερόντων καί ἀνεπιβεβαίωτων «προφητειῶν».

Προτοῦ ὀλοκληρώσω καί σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὸν κόπο πού κάνατε νά μέ παρακολουθήσετε, ἐπιτρέψτε μου νά παραθέσω ἀπὸ τὸν Εὐεργετινὸ τὰ ἐλπιδοφόρα λόγια τοῦ Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου. Εἶναι ἄλλωστε ὑποχρέωσή μας, ἰδιαίτερα σέ περιόδους μεγάλων πειρασμῶν, νά διατηροῦμε τὴν ἐλπίδα μέσα μας καί στοὺς

---

⁴² ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ ΤΟ ΜΕΓΑ, ΑΣΤΗΡ, 2008, Εὐχή εἰς πληγὴν θανατικοῦ, σελ. 554 .

⁴³ Ἐνδεικτικά: Γιαμαρέλλου: Προφυλάσσει τὴν υγεία ἡ Θεία Κοινωνία, δὲν κολλᾷ ὅποιος κοινωνῆσει, ΕΘΝΟΣ, 14.05.2020

(<https://www.ethnos.gr/greece/article/105509/giamarelloyprofylasseithnygeiahtheiakoinoniadenkollaopoiioskoinonhsei>)

Γιαμαρέλλου: Ασφαλῶς συνεχίζω νὰ κοινωνῶ - Ἡ πιστεύεις ἢ δὲν πιστεύεις, ΠΡΩΤΟ ΘΕΜΑ, 23.11.2020 (<https://www.protothema.gr/greece/article/1068040/koronoios-giamarellou-asfalos-sunehizo-na-koinono-i-pisteueis-i-den-pisteueis/>)

Λινού γιὰ Θεία Κοινωνία: Δὲν ὑπάρχει μελέτη γιὰ μετάδοση με σάλιο, ΕΘΝΟΣ, 13.12.2020 (<https://www.ethnos.gr/greece/article/133124/koronoioslinoygiatheiakoinoniadenyparxeimelethgiametadoshmesalio>)

άνθρώπους. Λέει, λοιπόν, ὁ Ὅσιος: «ὁ κεραμοποιός ξέρει πόσο πρέπει νά μείνει ἡ λάσπη στή φωτιά γιά νά γίνει κεραμίδι. Οὔτε πολύ γιά νά ἀχρηστευθεῖ, οὔτε λίγο γιά νά γίνει εὐθραυστη. Ἀλλά ἀφήνει τήν λάσπη στή φωτιά ὅσο χρειάζεται. Ἔτσι καί ὁ Θεός. Ξέρει πόσο πρέπει νά μείνει ἡ ψυχή στή φωτιά τοῦ πειρασμοῦ»⁴⁴.

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμά, ἰδιαίτερος τόν Σεβασμιώτατο γιά τήν τιμή, τήν ἐμπιστοσύνη, ἐπιτρέψτε μου, καί τήν ἐλευθερία! Νά μέ συγχωρεῖτε ἂν κάποιους στενοχώρησα ἢ στοχοποίησα παρά τήν θέλησή μου καί εὐχομαι ὁ Θεός νά μᾶς χαρίζει γρήγορη λύτρωση ἀπό τόν πειρασμό τῆς πανδημίας καί ἐπίγειο χρόνο μετανοίας καί πνευματικῆς προόδου!

Καλό ὑπόλοιπο Τριώδιο!

---

⁴⁴ Εὐεργετινός, τόμος Α', σελ. 433